

„Báboztam a gyerekeknek, Tanárnő!”

bábpedagógia a felsőoktatásban – a bábjáték oktatásának főbb szempontjai
az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán

Székely Andrea

Bábpedagógia Magyarországon

A bábjáték, bábmódszertan oktatása a magyarországi pedagógiai főiskolákon több évtizedes múltra tekint vissza. Általában az óvodapedagógus képzésben kap erős hangsúlyt, a tanítók számára sajnos csak néhány helyen kap teret. Így is nagyon fontos, hogy megjelenjen a pedagógiai képző intézmények repertoárjában. Újabb kezdeményezések, hogy a főiskolákon a kisgyermekgondozó, illetve a szociálpedagógus hallgatók is betekintést nyerjenek a bábjáték lehetőségeibe.

Hallgatói elvárások és félelmek

A bábjátékkal való találkozás a pedagógusképzésben sok diák számára örömmel teli várakozás, de többeknek nem várt, főlegesen, esetleg közömbös érzést kiváltó tantárgy. Az elvárások szintjén „készítsünk bábokat és tudjunk mesét dramatizálni” a főbb gondolatok. Ugyanakkor a hallgatók a félelmeket, a gátlásokat is megfogalmazzák: „nem merek beszélni, nem tudok jól szerepeket alakítani, nem is tudok rajzolni, énekelni”.

A hallgatói elvárások a sémák szintjén jelennek meg. Konkrét, gyorsan megtanulható, könnyen alkalmazható tudást várnak. Viszont a cél az, hogy az ismeretek, a főbb szempontok elsajátítása után *önállóan, alkotóként tudják alkalmazni a bábjátékot* a foglalkozásokon, tanórákon.

A tanári, a pedagógus pályára való felkészítés komplexitása

A pedagógusnövendékeket arra kell felkészíteniük a képző intézményeknek, hogy kiváló elméleti tudással és hatékony, széles módszertani repertoárral rendelkezzenek, s mindezt jól használják a gyerekközösségekben. Tehát az igazi cél, hogy *a gyerekközösségekben tudják alkalmazni az oktatott módszert*, de ehhez a tanárnak olyan pedagógiai metodikát kell alkalmaznia, amely átélhetően, meggyőzően adja át a szaktárgyról elsajátítandó tudást és annak gyakorlati alkalmazását. Ez komplex feladat. Az adott tárgynak, jelen esetben a bábjátéknak a lényegét olyan módon kell közvetíteni, hogy *a hallgató átélhesse a tárgy fontosságát és majd a gyakorlatban is jól tudja alkalmazni*.

Hogyan lehet ezt elérni?

A tanár feladata a „hogyan” megtalálása. Az első lépés, az ellenérzések, rossz élmények feltárása, a megbeszélés, és a *közös gondolkodás* elindítása. A következő lépés a diákokban a bábjátékról kialakult kép kitágítása. Ez különböző érdekes *animációs gyakorlatok* bemutatásával, kipróbálásával lehetséges. A feladatok lehetnek tárgyjátékok, kézzjátékok, akár lábjátékok is.

„A nézetek feltárásával eredményesebbé és hatékonyabbá válhat a képzés, mert a belépő hallgatók nézeteinek megismerése a képzők számára is tudatosabb tervezést tesz lehetővé, a képzési folyamat eredményesebb, valamint a képzési követelmények pontosítását és értékelését segíti elő.”¹

Az első bábjáték órán fontos tudni, hogy milyen akadályokba ütközhetünk, milyen ellenállást, kellemetlen bábos élményeket, rossz érzéseket kell feldolgozni, átformálni a foglalkozások során. Ezt a nézetet, az előzetes hallgatói elvárást kell átalakítani a tanárnak olyanná, amely *a bábjátékot varázslatos világnak, a lehetőségek csodálatos terének, a sokszínűségnek, a kreativitás kibontakoztatásának, a gyerekek megismerésének, a velük való kapcsolatépítés egyik legfontosabb eszközeként* mutatja be.

Módszerek

A játék

A bábmódszertan, bábpedagógia oktatásában a legfontosabb, hogy a diákok számára a bábozás *JÁTÉK legyen, és az is maradjon*. A felszabadult játékban könnyen jönnek a gondolatok, az érzések, s ezek megfigyelése által tudatosíthatunk folyamatokat. A bábos játék *szimbolikus* kifejezési formája segíti az *indirekt módon való önkifejezést*, a problémák feldolgozását. A képzés *bábos improvizációkkal, az animációs műfaj sokszínűségének* bemutatásával, tárgyakkal, eszközökkel, anyagokkal, formákkal való játékokkal kezdődik, amelyek feloldják a hallgatókban meglévő gátlást. A 3-4 fős *kiscsoportokban* végzett feladatok, játékok bemutatásával tudják inspirálni, bátorítani egymást. S ha már bátrak a játékban, akkor jöhet a konkrét technikák sokféleségének megismerése, az egyes irodalmi, zenei témák elemzése, a gondolatok képi megfogalmazásáról való közös gondolkodás, a tervezgetés, a dramatizálás fontos lépései, az önkifejezés fontosságának kiemelése, az alkotásra való bátorítás.

Elkerülhetetlen a gyerekekre való hatások szempontjainak végiggondolása is, a megszólítás formáinak megtalálása, az érdeklődésük szerinti témák sokféleségének átbeszélése.

Amennyiben a bábjátékról, a bábpedagógiáról is úgy gondolkodunk, hogy a pedagógiai hatásában is egy *komplex művészeti ág hatásmechanizmusa* érvényesül, akkor ezt az első perctől képviselnünk kell az órákon. Meg kell teremteni a kreatív ötletekre és azok befogadásra *nyitott állapotot*. A játékosság, a felszabadultság, a képzőművészeti megoldások megtalálása, az anyagokról való tudás alkalmazása, a színek, a mozgás, a szövegritmus, hangsúly, előadásmód, a dramaturgiai ötletek, a zenei lehetőségek kipróbálása, tudatosítása és maga az animációs technika sokszínűségének alkalmazása a *„mindenórái”* munka része.

Egymástól való tanulás

Az egymástól való tanulás kihagyhatatlan módszere a művészetoktatásnak és a művészeti módszerek tanításának, s ennek kiváló közösségépítő hatása is van. Az esetlegesen nehezen kibontakozó, megnyilvánuló hallgatók is meg tudják mutatni magukat, több figyelmet is kaphatnak az adott közösségben. Később saját tapasztalataikat tudják majd alkalmazni az adott gyerekközösségekben belül.

A bábórán az improvizációs gyakorlatok kiosztása után a kezdeti meglepődés átalakul nyüzsgéssé, nevetéssé és próbálkozásokká. Ilyenkor a *tanár figyel, néz*, esetleg elővesz egy-két új tárgyat, felkínál egyéb lehetőségeket. Majd az egymás kis etüdjére való *rácsodálkozás viszi tovább az alkotói folyamatot*, az ad újabb energiát a további kísérletezéshez, ötleteléshez. Nagyon intenzív ez a szakasz, és jól előkészíti a további munkát. Rövid idő alatt képes a tanár más perspektívába hozni a bábjátékról kialakult előzetes tudást.

Elemzés, visszacsatolás, megbeszélés

Az elemzés kétféle formában is jelen van a tanórákon. Az improvizációs játékok során a legfontosabb szempontokat lehet tudatosítani. A gyakorlati feladatokban rá lehet mutatni összefüggésekre, a jól sikerült megoldásokra, az ötletfoszlányokra és az esetlegesen átélt nehézségek megoldására. A másik nagy terület az irodalmi, zenei művek feldolgozása. A kiválasztott prózai, lírai, vagy zenei anyag műelemzését mindenképp el kell végzeni. A versek, dalok játékos feldolgozásának folyamatában a hallgatók ráéreznek arra, hogy *nem szöveget illusztrálnak, hanem hangulatokat, érzéseket fejeznek ki* képekben, mozgásban, a hangok és a ritmikus elemekkel szerves összhangban. A hintázás örömet, a nap melegét, a szél játékosságát vagy hűvösségét kell megéreznünk egy-egy dal vagy vers bemutatásában.

Az elemzés nem véleményezés, nem megbélyegzés. Adott szempontok alapján, kérdéseket feltéve, észrevételeket összegezve adunk visszajelzést a hallgatói munkákról. Amennyiben ez jó, oldott hangulatban történik, hatékony és alkalmazható lesz, de nagyon kell figyelni az egyéni érzékenységekre.

A *pozitív visszajelzés* nélkülözhetetlen, hiszen szinte mindenki először találkozik hasonló bábos feladatokkal. A megbeszélések során az *alkotói, pedagógiai folyamatokat, a hatások rendszerét* megismerjük, s így könnyebb lesz elhelyezni a bábót a gyerekek mindennapi tevékenységében, a különböző ismeretek átadásában, elsajátításában, a készség-, és képességfejlesztés egyes ágaiban és szaka-szaiban.

Élménynyújtás

Lehetőség szerint próbálkozzunk *színházi előadásra, kiállításra* elvinni a csoportot, s a látott előadást, kiállítást elemezni a hallgatókkal közösen, és egyénileg írásban is. A közösség építése és az egyéni élmény átélése szempontjából is hasznos program lehet.

Tartalom – téma

A pedagógiai bábjáték oktatásában számos elengedhetetlen témát tanítunk, ezek változatosak, sokszínűek. Az ismeretek átadása gyakorlati úton történik, különféle feladatmegoldásokkal, sok elemző beszélgetéssel. Témák (a teljesség igénye nélkül!):

a bábú, mint

- a kommunikációt segítő eszköz
- a fantázia és a képzelet megnyitásának eszköze
- a készség- és képességfejlesztés eszköze
- az érzelmi azonosulás egyik tárgya
- az önkifejezés eszköze

a bábú közösségteremtő képessége

a bábú terápiás hatása

a bábjáték indirekt hatása

bábtörténet, a bábú lelke

a bábtechnikák megismerése

a bábtechnikák mint a gondolatok közvetítésének, az érzések kifejezésének eszközei

a bábjáték kapcsolata az irodalommal, a zenével

a bábú humora

a bábú, a stilizáció, az absztrakció

a bábjáték komplexitása

bábjáték és kreativitás

a bábú jelenléte a gyerekek mindennapi életében

a bábbal játszó felnőtt, pedagógus, színész

a bábbal játszó gyermek választott szerepei, jelenetei:

improvizációk és felidézések

bábelőadás megtekintése intézményen belül, illetve

színházi körülmények között

a színházi nevelés első lépései

Eredmények

A kurzusokat önálló vagy csoportos jelenetek bemutatása zárja, amelyhez foglalkozástervek is készülnek. A *saját alkotások* eljátszása izgalmat jelent a hallgatóknak, s ez igazi *ünneppé varázsolja a „vizsgaalalmat”*. Itt összegződik az a sokféle tudás, amit elsajátítottak a hallgatók, érvényesül az egymástól tanulás módszere, s egymásnak is élménnyé varázsolják a záró eseményt.

A képzés során az egyik legnagyobb eredmény az, mikor a gyakorlatot vezető tanároktól kap visszajelzést a bábjátékot oktató pedagógus, hogy milyen *kreatívan alkalmazták a bábót* az oktatási, nevelési intézményben a hallgatók, illetve, amikor a hallgató visszajelez, hogy *„Báboztam a gyerekeknek, Tanárnő, nagyon szerették!”*

¹ *Dudás Margit*: Pedagógusképzésbe belépő hallgatók in: Pedagógusképzés 2005. 3. p. 41.

Élő tárgyak színháza

– közelítés a báb felé három lépésben –

Végvári Viktória

Arra kérem az olvasót, hogy játsszon velem! Játsszon velem bábszínházat – ezúttal olyat, ahol nincs paraván, megkonstruált bábfigura, nincs szöveg vagy bonyolult mozgatótechnikák. Olyan játékokat ajánlok kipróbálásra, amelyek nem igényelnek bábos tapasztalatot, de talán alkalmasak arra, hogy rajtuk keresztül megismerkedjünk a bábművészet néhány fontos alapvetésével.